

521 A. ARMFELT – J. V. SNELLMAN 16.XII 1865
HUB, JVS handskriftssamling

Högädle Herr Senator och Riddare!

Med afseende å hvad Herr Senatorn framhållit i anledning af Expeditionsskreteraren Helléns hemställan om tillskott uti detta års tredje tertial af embets- och tjenstemännens vid finska Statssekretariatet aflöning, så anser jag mig för min del icke böra påyrka någon vidare åtgärd i anledning af berörde hemställan. Dock lära åtskilliga af Statssekretariatets tjenstemän hafva för afsigt att å vederbörlig ort i laga ordning söka få sig tillagd rättighet att uppbära det ifrågavarande tillskottet. Beträffande åter sagde embets- och tjenstemäns löner för nästinstundande års första tertial, så får jag anhålla att desamma måtte hit insändas uti ryskt mynt efter kurs. 10

Hvad Herr Senatorn föreslår angående en ytterligare inskränkning af det underhaltiga såväl finska som ryska skiljemyntets gångbarhet i den allmänna rörelsen finner jag icke sakna skäl för sig, men, i händelse någon underdånig framställning i detta syfte anses böra ske, hvilket jag dock anser bäst att åtminstone för närvarande undvika, lärer densamma böra i vanligt ordning göras af Kejsersliga Senaten. 20

Med fullkomligaste högaktning har jag äran teckna

Högädle Herr Senatorn och Riddarens

Ödmjukaste tjenare
Alex. Armfelt.

S:t Petersburg den 4/16 December 1865.

522 YTTRANDE VID EKONOMIEDEPARTEMEN- 30
TET 16.XII 1865
RA, Senatens arkiv

Senatorn Snellman aflemnade en så lydande skriftlig reservation:

I undervisningen såsom i all uppfostran är det lika vådligt som samvetslöst att göra ungdomen till föremål för experimenter med oförsökta eller ännu omtvistade teorier, utan bör i uppfostran, än noggrannare än vid annan samhällsverksamhet folkens under århundraden förvärfvade erfarenhet och grundlagda sed tagas till rättesnöre. 40

Folkskolan är, sedan kyrkans undervisning blifvit otillräcklig i följd af både vetandets och samhällskickets vunna utveckling, ett oafvisligt behof. Men dess förmåga till sedlig uppfostran kan icke ställas högre, än undervisningens inflytande härfpå öfverhufvud, hvilket förnämligast gör sig gällande genom familjens förmedling, så att den sedliga uppfostran inom denna höjes genom högre insigt och mera utveckladt förstånd och omdöme hos föräldrarne. Att vilja sätta skolan i stället för familjen eller i den efterhärma familjelifvet, är ett förvändt sträfvan- 50
vande; ty det hufvudsakligaste för framgång häri, familjekärleken, brister i skolan och kan i anseende till sin natur icke af några medel ersättas.

Allt internat har häri sin prøfvosten och dom. Det är också såsom princip öfvergifvet i afseende å den högre undervisningen, väl ännu omtvistadt i afseende å folkskolan, ehuru af flertalet pedagoger fördömdt, och skall säkert äfven der utmönstras.

Ledd af denna öfvertygelse kan jag icke med min röst understöda

förslaget, såvidt det afser internats-systemets antagande för folkskol-lärareseminarier, normalskolor vid desamma och folkskolor öfverhuf-vud, utan får jag underdånigst hemställa, att alla hithörande stadgan-dens giltighet må inskränkas till det föreslagna och redan provisoriskt bestående institutet i Jväsckylä.

Då jag vidare finner, att för förenandet af det manliga och qvinliga Seminariet i en läroanstalt utom Kejslerliga Senatens endast ett enda votum talat, nemligen Öfverinspektorns för folkskolorne, medan den nedsatta komiténs ledamöter och Seminariets lärare enhälligt förkastat
 10 denna förening, och äfven alla de som i detta land offentligen i ämnet yttrat sig, så vidt jag känner, anslutit sig till samma åsigt, samt då Öfverinspektorns mening icke heller har något understöd af utländska pedagoger, måste jag i anförda enhällighet finna en tillräcklig grund för sistsagde menings förkastande, äfven om jag icke såsom fallet är, stödd på egen insigt, skulle ogilla densamma; Och vågar jag underdånigst fästa Hans Kejslerliga Majestäts nådiga uppmärksamhet på Seminariilärarenes afgifna, i detta hänseende väl grundade betänkande. Äfven härvid är det principen som är förkastlig. Ty att genom lärarinnornas
 20 och de qvinliga elevernas närvaro vilja vid anstalten efterhärma familjelifvet och der införa ett eget konstladt sällskapslif, det är detta som gör företaget förkastligt, i förra hänseendet af samma skäl som gälla mot internatet öfverhufvud, i det senare emedan den afsedda sällskapsbildningen blir en tvungen form, fremmande för den allmänna seden öfverhufvud, och för de förhållanden i hvilka de blifvande folkskollärarene och lärarinnorna skola inträda, hvarföre sagde, konstgjorda samlif äfven måste förfalla till ett odiöst tråk för alla dem, som tvingas att deri deltaga. Att så redan skett, derom vittnar seminariilärarenes utlåtande. Vådan deraf för gröfre osedlighet i de
 30 båda könen förhållande beror mycket af anstaltens ledning och kan med tillbörlig omsorg dervid, om icke helt och hållet aflägsnas, likväl göras ganska ringa. Men också i detta hänseende bevisar den korta erfarenheten vid seminarium i Jväsckylä ännu ingenting. Seminariistyrelsen har dessutom häri haft ett stöd deraf, att de qvinliga eleverna nästan alla tillhöra den mera bildade, samhällsklassen. Besparingen i kostnad åter i följd af föreningen är ingen, då lika lärarekrafter alltid erfordras för ett lika antal elever, och det ingalunda är nödigt att för bibringandet af ett så elementärt vetande, som det vid dylika anstalter ifrågavarande, en lärare eller lärarinna skall finnas för hvarje specielt läroämne.

Då det likväl torde vara fåfängt att yrka, att seminariet för de qvinliga eleverne skulle från läroanstalten i Jväsckylä skiljas, och jag äfven hyser den tillförligt, att olägenheterna af föreningen skola vara mindre så länge anstalten ledes af en för densamma så fast, ifrande
 40 Direktor, som Öfverinspektor Cygnæus, får jag på anförda skäl och öfvertygad, att det qvinliga seminariets frånskiljande förr eller senare kommer att såsom nödvändigt påyrkas, sedan nuvarande Öfverinspek-torn frånträdt ledningen af läroanstalten, i djupaste underdånighet hemställa att det qvinliga seminariet måtte endast provisoriskt bibehållas i dess nuvarande förening med det manliga och alla hithörande stadganden i Förordningen erhålla en dermed öfverensstämmande
 50 tydning.

Äfven har jag trott mig icke böra lemna, oanmärkt den tidiga ålder, vid hvilka de qvinliga eleverna antagas. En gift qvinna, som har att vårda barn, och hushåll, kan icke fungera såsom skollärarinna. Vid seminarierne borde derföre icke elever påkostas, som lemna detsamma

i en ålder, då de antagligen genom ingående af giftermål måste afträda från en lärarinnebefattning. Det är visst vanskligt att bestämma någon ålder, som ger garanti mot en sådan eventualitet. Men den är dock mera aflägsnad, om fyllda tjugufem år göres till vilkor för intagning vid det qvinliga seminarium, och får jag underdånigst föreslå en sådan ändring i hithörande stadgande,

Vidare måste jag anse det motverka folkskoleväsendets framgång, att lärareexamen vid eller betyg från ett seminarium, skall gifva företrädesrätt till lärarebefattning vid hvarje folkskola, hvilken kommer att med statsmedel understödvas.

Att genom inrättandet af seminarier afhjelpa bristen på lämpliga folkskollärare, är nödigt. Men de lärare, som från seminarierna erhållas, blifva icke de bästa man kan önska sig. De äro bonddrengrar, som under en tre års kurs fått det nödvändigaste vetande för befattningen hos sig inplantadt. Bristen i vetande och i eget omdöme i afseende å undervisningssättet, skall hos dem ersättas af en inöfvad fast metod. Deras verksamhet och undervisningssätt blir en mekanik. Detta är oundvikligt. Det kan dock bära god frukt, emedan folkskolans närmaste uppgift är att meddela de första elementerna: läsa skrifva och räkna. Men hvar och en torde medgifva att om en studerad person kan till lärare erhållas, en prest, en examinerad pedagog, till och med en för saken intresserad student, detta utgör en vinning för folkskolan. Sällan skall dock en sådan lärare underkasta sig tidsförlusten, mödan och kostnaden att från ett afstånd af några hundra verst resa till seminarium, och der tillbringa månader – efter direktors bepröfvande – för att inlära den der använda metoden kanske äfven de för eleverne begagnade läro- och läseböckerne.

Det finnes icke i pedagogiken någon ensamt saliggörande metod. Det är tvärtom högst förderligt, om en metod utslutande gör sig i undervisningen gällande. Den bildade och tänkande läraren kan ur böcker lära känna hvarje ny metod och sjelf utbilda sin metod. Men den strängt inöfvade metoden är en nödhjelp för den mindre bildade, som icke heller bör eller förmår gå utöfver dess gränser. Folkskolan, bör derföre prisas lycklig, om den för sig kan vinna andra lärare än seminariernes elever, med mera vetande och bildning, och med en annan metod än deras, endast den bär god frukt.

Det sagda gäller ehuru i mindre grad äfven om bildade fruntimmer såsom folkskollärarynnor, för hvilka jemte kunskapsbetyg en attest öfver lärarinnepraktik i någon bättre folkskola i stad borde utgöra tillräcklig kvalifikation för lärarinneplats vid en af staten understödd skola. Såväl den lokala skolstyrelsen som öfverstyrelsen står det ju öppet att pröfva och vitsorda deras lämplighet.

Det af ständerna för folkskolorna beviljade anslaget, är åtminstone till vidare så tillräckligt, att medel icke komme att brista för de ur seminarierna utgångna lärarenas placering genom tilldelande af understöd åt redan förhandenvarande folkskolor eller åt nya dylika, utan att derföre andra dugliga lärare behöfva utstängas.

På dessa skäl får jag underdånigst hemställa, att det må tillåtas Öfverstyrelsen att till lärare och lärarinna äfven i sådan folkskola, för hvilken bidrag af allmänna medel anslås, antaga de dugligaste äfven om de sakna attest från seminarium, samt att lärare vid de af staten understödda folkskolorna, om de äro prester eller aflagt föreskrifna lärareprof för elementarskolorna, måtte få räkna ekklesiastika tjens-teår, såvida äfven i förra händelsen medgifvandet blir gagnlöst deri-

genom att seminariilärarene blifva delegare i Civilstatens pensionskassa.

Äfven för folkskollärareseminarierna är det till skada, att enligt förslaget öfvergång från lärareplatser vid desamma kan ske till elementarläroverken, men icke tvärtom.

Genom utlofvade höga aflöningar lockades ett antal unga män att anmäla sig till lärareplatserna vid det nu inrättade seminarium. Få af dem egde någon pedagogisk insigt, än färre någon pedagogisk erfarenhet, eller hade gjort sig kända genom synnerlig lärdom och intellektuell förmåga. Ett några månaders hospiterande vid utländska seminarier ansågs vara förtjenst och förberedelse nog. Det är att emotse, att ungefär samma förfarande äfven framdeles skall följas; Och äfven då en Öfverstyrelse inrättas, skall den se sig i sitt val af lärare inskränkt af de nu föreslagna stadgandena, genom hvilka seminarielärarene föras till Civilstaten, icke såsom öfrige skollärare i landet till Ekklesiastikstaten, i följd hvaraf en skollärare, som öfvergår till seminarium, går förlustig sina tjänsteår och förlorar sin delaktighet i ekklesiastikstatens pensionskassa. En följd häraf blir också att en seminarii lärare kommer att stanna på sin plats, han må sjelf anse sig eller af andra anses vara för densamma olämplig. De jemförelsevis stora löneförmåner, som nu blifvit seminariilärarene tillagda, torde väl i hvarje fall kvarhålla dem vid läroanstalten, då det tvärtom varit önskligt, att åtminstone en del af seminariilärarene haft sådan aflöning, att de funnit sig uppmanade söka ytterligare befordran vid elementarläroverket. Den stagnation i åsigt och metod sagde förhållande kommer att medföra, måste än mera mekanisera folkskoleundervisningen.

Men då jag finner att hela förslaget är med åberopade stadganden så införlifvadt, att ändring i dem icke står att hoppas, kan jag endast reservera mig mot förslaget i denna del.

För ändamålsenligt måste jag anse, att sökandes till läroplats vid seminarier praktiska lärareprof skall underkastas de lärares bedömande, bland hvilka den sökande vill inträda. Ty sällan skall deras bedömande afgifvas med afseende endast på profvets framgång. Likaså äro de föreslagna profären med åtföljande risk för sökanden att från anstalten förvisas, ett medel att utestänga män med sjelfkänsla.

Slutligen kan jag icke undertrycka en protest mot den åsigt, hvarpå hela förslaget rörande folkskolan är bygd, att nemligen lärarebefattningarne skola blifva fasta tjänster; från hvilka innehafvarena afgå endast för att pensioneras.

Ty härigenom kommer, så vidt jag förmår inse, att bildas en hel samhällsklass af tusental individer, hvilka icke hafva den bergning som deras bildning och lefnadsställning i öfrigt fordrar. En folkskollärare kommer att i vårt land, der allmogens intellektuella bildning ännu är så underlägsen, stå öfver den samma och mensklig egenkärlek för det med sig, att hon sjelf kommer att hålla afståndet för än större än det verkligen blir. Af honom kan i hvarje fall icke väntas, att han skall låta sina barn stanna i tjänstefolkets klass, den enda, till hvilken hans tillgångar komma att hänvisa dem. Bemödandet att genom en annan uppfostran, än den för allmogens barn vanliga, bereda dem en bättre lefnadsställning, kommer att föra honom och hans familj till fattigdomens gräns, och hans lif i följd häraf att blifva fullt af bekymmer och nöd.

Den enda väg att undvika denna utgång, hade i min tanke varit den, att ålägga hvarje seminariielev att såsom lärare tjänstgöra t. ex. 5. år, och att endast undantagsvis bibehålla honom vid tjänsten en längre tid.

Emedan då pensioner blifvit obehöfliga, hade lönen kunnat bestämmas högre – och lärareplatserna kommit att af aspiranterna betraktas såsom en öfvergångsbefattning, från hvilken de med en samlad besparing kunnat vända sig till något industriellt yrke. Såsom känt besörjes lärare- och lärarinnebefattningarne vid folkskolorne i Förenta Staterna ungefär på anförde sätt. Men man anser der folkskolan för hvad den är, en anstalt i hvilken den stora massan beredes tillfälle att inhemta vetandets elementer, icke för ett machineri till nationens *regenererande*, såsom åtskilliga Tyska pedagoger det förmena, och hvilket nu här i landet skall verka genom så klena medel, som de i seminarium inöfvade elever. 10

Och skulle underdånig hemställan i enlighet med Senatens ofvanstående beslut uppsättas samt jemte alla till ärendet hörande handlingar och det härvid förda protokoll till Hans Kejsrerliga Majestät insändas.

523 J. V. SNELLMAN – A. ARMFELT 21.XII 1865

RA, A. Armfelts brevsamling 20

Högvälborne Herr Grefve.

Vördade skrifvelsen af den 16 dennes har jag haft äran mottaga.

Enligt Högvälborne Herr Grefvens deri yttrade vilja skola aflöningarne öfversändas i Ryska sedlar efter kurs.

I djupaste ödmjukhet vågar jag påkalla Herr Grefvens benägna uppmärksamhet och understöd för:

a) Kejsrerliga Senatens Allmänna Pleni underdåniga hemställan angående det mynt, hvori förbindelser, ingångna före den 13 November, skola liqvideras. 30

Den föreslagna Förordningen behöfves icke, för att afgöra, hvilket mynt som utgör lagligt betalningsmedel. Ty lagen är klar, så snart frågan kommer inför domstol. Vigten ligger derpå, att de exekutiva myndigheterna må få en bestämdt uttalad föreskrift sig till efterrättelse, för att kunna indrifva betalning, äfven om frågan sedan göres vid domstol anhängig. Ty eljest skola tusende processa, för att vinna uppskof. Bankerna och alla kassor skola eljest få anställa dussinta<ds> ombudsmän att föra talan inför domstolarne, alla instanser igenom, 40

b) Ekonomie-Departementets underdåniga hemställan om Biträdande-Direktör i Banken.

Att denna Direktör gör tjensteed och såsom ansvarig deltager i besluten, är nödvändigt vilkor. En endast pratande, ansvarslös rådgifvare behöfves icke.

Likaså är önskligt, att hans tillkallande beror af Ordföranden. Ty om Hans Kejsrerliga Majestät Nådigst bifaller Senatens framställning, att jag får deltaga i och leda Direktionens förhandlingar, så kan jag icke låta det bero af Direktionens beslut, om Biträdande Direktören skall tillkallas eller icke. Tvärtom önskar jag hans närvaro alltid vid sådane tillfällen. 50

Frågan gäller icke Direktionens handläggning af de löpande ärendena, utan fastställandet af principerna för förvaltningen och förslag till nödiga ändringar i Reglementet,

c) Allmänna Pleni underdåniga hemställan angående försäljning af bränvin, tillverkad före 1866.